
Introduktion

Kønsetnografi – én mulig historie om at udforske køn etnografisk

AF SEBASTIAN MOHR OG
RASMUS PRÆSTMAND HANSEN

Etnografiens styrke er dens opmærksomhed på de små detaljer og hverdagens rutiner og kompleksitet. Et blik på selve ordet fortæller, hvad der er etnografiens genstand (étnos – græsk for folket), og hvad der er etnografiens metodiske udgangspunkt (graphé – græsk for skrift/beskrivelse): etnografi vender blikket mod det sædvanlige for at forstå det særlige i det ved hjælp af en omhyggelig beskrivelse. Med andre ord: opmærksomhed på detaljer såvel som åbenhed og opdagedeslyst kendetegner en god etnografi. En af grundene til, at der findes et tæt bånd mellem kønsforskning og etnografi, kan siges netop at ligge i disse kendetegn. Da kønsforskningen etablerede sig på universiteterne i Vesteuropa og USA i kølvandet på 1960'ernes og 70'ernes feministiske bevægelser, var det oftest gennem kvalitative metoder og særlig etnografi, at kønnets betydninger og konsekvenser i sociale relationer og kontekster blev udforsket. I USA for eksempel var det bl.a. feministisk antropo-

logi, der satte køn på dagsorden – både som videnskabelig genstandsfelt og som politisk omdrejningspunkt (Reiter 1975; Ortner 1972). Inden for sociologien blev denne vending mod køn som social virksom kategori markeret ved en fremtrædende præference for kvalitative metoder og etnografi: “[...] it made particular sense to utilize qualitative methods which are relatively free of assumptions about what is typical of a given situation”, som den canadiske sociolog Margrit Eichler skriver i sin diskussion af feministisk metodologi (Eichler 1997: 11). Kvantitative metoder blev ofte anset og kritiseret for at være en del af den patriarkalske videnskabstradition, hvorimod etnografi åbnede op for at gå på opdagelse efter kvindernes viden, erfaringer og livsverdener.

Men etnografi har også været afgørende for nogle af de mest fremtrædende kønsteoritiske koncepter i nyere tid, som for eksempel Judith Butlers begrebsliggørelse af køn som performativ (Butler 1990, 1993) eller Raewyn Connells hegemonisk maskulinitet (Connell 1987; Carrigan, Connell, and Lee 1985; Connell 1995). Connells vedvarende fokus på multiple og hierarkiserede maskulinitetsformer i en række forskellige sociale rum er blandt andet blevet udviklet gennem et større uddannelsesetnografisk arbejde om relationen mellem sociale forskelle, skole og familie (Connell et al. 1982). Dette arbejde dannede senere udgangspunkt for et specifikt fokus på produktionen af maskulinitetshierarkier blandt elever og lærere i skoleinstitutionen (Connell 1996). Butlers etnografiske rødder er til gengæld mindre tydelige. Butlers idé om, at køn er performativ, er inspireret af talehandlingsteorien: performative talehandlinger skaber den virkelighed, som de italesætter. Dog bygger en del af Butlers argumentation også på etnografisk arbejde. Esther Newton, amerikansk antropolog der gennemførte etnografiske feltarbejde blandt drag queens eller såkaldte female impersonators i 1960ernes USA, er en cen-

tral kilde i Butlers *Gender Trouble* (Newton 1972). Her bruger Butler Newtons etnografisk baserede erfaringer med og indsigter i drag-miljøet til at konceptualisere køn som performativ.

Etnografiens særlige rolle i kønsforskningens bestræbelse på at udforske køn empirisk på den ene side såvel som etnografiens erkendelsesteoretiske betydning for kønsteorien på den anden er omdrejningspunktet i dette nummer af *Kvinder, Køn & Forskning* om køn og etnografi. Selvom etnografi har været centralt for, hvordan kønsforskning og kønsteorien har udviklet sig, så er der aldrig blevet udgivet et nummer af *Kvinder, Køn & Forskning*, der vendte blikket mod lige præcis denne forbindelse. Nummeret *Overskridende metoder* redigeret af Dorte Staunæs, Eva Bendix Petersen og Pernille Tanggaard Andersen, der udkom i 2000, havde som formål at overskride epistemologiske og metodologiske grænser og traditioner (*Overskridende Metoder* nr. 4 2000). Her var bestræbelsen at klargøre

[...] at ingen metodiske greb vil sikre absolut kendskab til den objektive virkelighed eller med andre ord, at det ikke er muligt at indhente Sandheden eller den virkelige virkelighed, blot fordi man udvikler eller raffinerer sine metoder. (Staunæs & Petersen 2000: 5)

Indledningen til nummeret tilbyder således også en rundvisning i såkaldte post-strukturalistiske eller post-moderne tankeuniverser og inviterer læserskabet til at tage konsekvenserne af denne videnskabskritik alvorligt ved at gøre den måde, viden produceres på, til genstand for kontinuerlig refleksion. Det, der var på programmet i *Overskridende metoder*, var et objektivitetskritik á la Donna Haraway:

Feminist objectivity is about limited location and situated knowledge, not about transcendence and splitting subject and object. It allows us to become answerable for what we learn how to see. (Haraway 1988: 583)

Cathrine Hasses artikel “Overvejelser om positioneret deltager-observation: Sexede astronomer og kønnede læreprocesser” i *Overskridende metoder* (Hasse 2000) er det eneste bidrag, som eksplicit tematiserer det udforskende og kønne(n)de etnografiske subjekt. Med udgangspunkt i et forskningsprojekt om kulturelle læreprocesser blandt fysikstuderende på Niels Bohr Institutet (Hasse 2002) stiller Hasse skarpt på den kønne(n)de etnografs rolle i vidensproduktionen: hendes deltagelse i feltet kendetegner en tilpasning til særlige normer om den kønnede krops betydning i dette felt (i Hasses tilfælde fysikstudiet). Men med en overskridelse af feltets gældende regler for køn(sroller) kan etnografen dog også iagttage og opleve på egen krop, hvilke sanktioner der gør sig gældende for normoverskridelser. Med andre ord er et væsentligt kendetegn ved etnografi, at den kønnede krop positionerer etnografen på en særlig måde i felten: kroppen åbner muligheden for at udforske kønnede normer gennem kropslig erfaring, samtidig sætter den kønnede krop dog også grænser for, hvad der kan erfares og vides.

Dette samspil mellem kønsforskningens analytiske interesse i, hvordan og hvornår køn gør sig gældende, og etnografiens umiddelbare erfaringsdimension som en forudsætning for vidensproduktion er i fokus i dette nummer af *Kvinder, Køn & Forskning*. Alle bidrag i *Køn & Etnografi* undersøger kønnets analytiske relevans med en etnografisk forankring i samtiden. Samtidig inviterer alle bidrag til en refleksion over kønnets betydninger og funktioner i den etnografiske vidensproduktion. I det følgende introducerer vi til de enkelte bidrag ved at markere dem i en faglig kontekst af etnografisk kønsforskning. Dette er vores forsøg på at bringe den nutidige etnografiske kønsforskning i Danmark i samtale med nogle af de centrale udviklinger i etnografisk kønsforskning siden 1980'erne.

REPRODUKTION(TEKNOLOGIER) ETNOGRAFISK

Matilde Lykkebo Petersen og Pernille Faxe er en del af en nyere generation af kønsforskere, der udforsker kønnets samspil med reproduktionsteknologier og biomedicin. Mindst siden slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne har feministiske forskere i forskellige lande vendt deres interesse mod reproduktionsteknologier (Franklin & McNeil 1988; Thompson 2005a). I Danmark begyndte den forskningsmæssige opmærksomhed på reproduktionsteknologier for alvor efter det første barn blev født i 1983 på Rigshospitalet som et resultat af in-vitro fertilisation (IVF). Her var det også kønsforskere, der var med til at sætte reproduktionsteknologier på den akademiske dagsorden. Lene Kochs bog *Ønskebørn: kvinder og reagensglasbefrugtning* fra 1989 (Koch 1989) gav for eksempel diskussionen af reproduktionsteknologier i Danmark et mærkbart feministisk præg. Etnografisk arbejdende kønsforskere havde en interesse i reproduktionsteknologier lige fra starten (for eksempel Ginsburg & Rapp 1995; Franklin 1995; Edwards et al. 1993), også i Danmark (for eksempel Tjørnhøj-Thomsen 1999; Gammeltoft 1997; Adrian 2006). Kendetegnende for denne forskning er en særlig opmærksomhed på hvordan køn, biomedicin og medicinsk teknologi spiller sammen i skabelsen af kønnede subjekter og livsverdener. Det, der er på spil her, er teknologiernes performative effekter i forhold til kønnets betydning for teknologi-udvikling og anvendelse, og det var særligt gennem etnografisk opmærksomhed på disse såkaldte *ontologiske koreografier* (Thompson 2005b), at kønsforskere skabte indsigter i sammenhænge mellem køn, reproduktion og teknologi.

Feministisk inspirerede etnografier om reproduktionsteknologier og deres betydning i menneskers hverdag udmærker sig ved en opmærksomhed på kønnets samspil med teknologi og de performative effekter, som dette samspil producerer. Men de me-

todiske og metodologiske diskussioner, som knytter an til at forske i reproduktionsteknologier med udgangspunkt i kønsteori, har ikke i lige så høj grad været prioriteret inden for forskningsfeltet. Matilde Lykkebo Petersen og Pernille Faxe vender deres blikke mod lige præcis disse spørgsmål og kommer med forskellige svar på, hvad der skal til, hvis den etnografiske interesse i køn og reproduktion og ikke mindst biomedicin skal producere *tykke beskrivelser* (Geertz 2000) af, hvordan disse tre størrelser hænger sammen. I Matilde Lykkebo Petersens bidrag "Blodet på det mintgrønne papir. Sansse-ethnografiske analyser af materialitet i gynækologiske undersøgelser" inviteres læseren til at gentænke reproduktionsmedicin og reproduktionsteknologier med udgangspunkt i den sanselige erfaring og materialitetens agens. Baseret på autoethnografiske vignetter såvel som deltagerobservation ved ultralydsscanninger og ægudtagningsprocedurer bringer Lykkebo Petersen nye materialistiske positioner á la Karen Barad (*Feminist Materialisms* nr. 1-2 2012) sammen med sansse-ethnografisk inspireret feltarbejde. Her åbnes et univers af performative tilblivelsesprocesser gennem et vokabular, der ikke holder sig til kendte semantiske opdelinger i det materielle på den ene side og det diskursive på den anden, og gennem et fokus på reproduktionsteknologiernes sanselige forankring i menneskers livsverdener. Pernille Faxe følger derimod det mellem-menneskelige element af det etnografiske møde mellem interviewperson og forsker i hendes bidrag med titlen "Mentioning the unmentionable – photo elicitation as a method to overcome crisis in sensitive research matters". Mødt med den metodiske udfordring at skulle tale med mænd om deres infertilitetsbehandling og hvad det vil sige for deres selvforståelse som mænd, brugte Faxe billeder i stedet for ord til at tale om ting, som oftest ikke kan eller vil italesættes. Her inviteres læseren til at reflektere over interviewet som et møde mellem mennesker, der indebærer en kontinu-

erlig forhandling af personlige grænser, og et rum, hvor køn som analytisk genstand udfolder sig i relationen mellem interviewperson og interviewer.

KRYDSFELTET KØNSETNOGRAFI

Reproduktion og dens rolle i, hvordan køn forstås, og hvordan kønsrelationer begrebsættes, har været en central del af det feministiske tankeunivers lige fra begyndelsen. Reproduktionsarbejdet som en kvindelig praksis, der indeholder subversivt potentiale, har inspireret feministisk teori i mindst lige så lang tid (Weeks 2007). Dog kan et fokus på patriarkalske strukturer eller kønsregimer (Walby 1989; Ortner 1972), der vedrører alle kvinder, også føre til, at feministiske analyser af arbejde og reproduktion underbelyser væsentlige forskelle, der også findes imellem kvinder og imellem mænd grundet deres intersektionelle forankring i det sociale rum. Denne empiriske såvel som analytiske blindspot blev udpeget af blandt andet lesbiske (Rich 1980; Rubin 1984) og black feminists (hooks 1981; Lorde 1993) i en kritik af feminismens implicite hvide, middelklasse og heteroseksuelle norm. Teoretisk mundede en del af denne kritik i Kimberlé Crenshaw's konceptuelle arbejde om intersektionalitet (Crenshaw 1991), som siden da ufravigeligt har sat sit præg på kønsforskning (*Intersektionalitet* nr. 2-3 2006; *Intersectionalities at work: concepts and cases* nr. 2-3 2010). Forstået som en analytisk model, der tager højde for kvinders hierarkiske position i det sociale rum på baggrund af deres forskellige overlappende (intersecting) sociale kategorier, er intersektionalitet altså et feministisk forsøg på at indfange kompleksiteten af subjektpositioner, eller som den amerikanske sociolog og feminist Leslie McCall skriver:

Interest in intersectionality arose out of a critique of gender-based and race-based research for failing to account for lived experience at neglected points of intersection – ones that

tended to reflect multiple subordinate locations. (McCall 2005: 1780)

De levede erfaringer på ‘kanten’ eller ‘grænsen’ af de samfundsmæssige og institutionelle normativiteter var altså udgangspunkt for en teoretisk videreudvikling af kønsteori på dette tidspunkt. Etnografien har en særlig tradition for at beskæftige sig med lige præcis dem, der er lokaliseret omkring feltets normative og ydre kanter (for eksempel Humphreys 1970; Whyte 1993). Dette kommer blandt andet til udtryk i analytisk-teoretiske koncepter, som for eksempel Robert Ezra Parks *marginal man* (Park 1928), som også er vokset ud af en etnografisk interesse for normbrydere og som pointerer den erkendelsesteoretiske værdi, der ligger i etnografiens opmærksomhed på grænsefigurer og grænseerfaringer. Og også den danske etnografiske kønsforskning har vendt sin empiriske interesse og sit analytiske blik mod dem, der er situeret ved grænsen, som for eksempel i Dorthe Staunæs’ forskning om *Køn, etnicitet og skoleliv* (Staunæs 2004), hvor grænsefigurer peger på de normative sammenfletninger af køn med andre virksomme sociale kategorier.

Denne interesse for kønskategoriens sammensmeltning med andre sociokulturelle kategorier i hverdagens komplekse sociale orden er også tilstede i Jeanett Bjonness’ bidrag “Konceptuel imperialism og engageret sympati i forskning om kvindelige sex-sælgere” såvel som i Sofie Danneskiold-Samsøes, Yvonne Mørcks og Bo Wagner Sørensens artikel “Vold, køn og kultur – en etnografisk tilgang”. Jeanett Bjonness spørger, hvilken betydning forskerens kønede og klasse-mæssige forankring har for etnografens relationer i felten, og hvordan denne forankring er med til at producere etnografisk viden om kvindelige sex-sælgere. Baseret på flere års feltarbejde på et omsorgssted for kvindelige sex-sælgere og autoetnografiske vignetter, reflekterer Bjonness om et grundlægende spørgsmål i

al etnografisk forskning, nemlig hvad repræsentation egentlig er for en størrelse i den etnografiske tekst og formidling. Her inviteres til en kritisk stillingtagen til etnografisk repræsentationsarbejde ved at belyse Bjonness’ måde at forstå og repræsentere sine kvindelige protagonister på og ved at tydeliggøre, hvorvidt forskerens køn såvel som klassebaggrund spiller en rolle derved. Sofie Danneskiold-Samsøes, Yvonne Mørcks og Bo Wagner Sørensens bidrag er baseret på interviews med 32 kvinder med indvanderbaggrund, som har erfaret vold i deres familierelationer og parforhold. Den etnografiske repræsentation af kvindelige erfaringsverdener, som tilbydes her, fokuserer på voldserfaringer i kvindernes liv, og hvordan disse erfaringer forstås af kvinderne selv. Danneskiold-Samsøe, Mørck og Wagner Sørensen er særligt interesseret i voldens kontekst, og hvordan kvindernes voldserfaringer hænger sammen med et særligt sæt af kønsrelationer, og inviterer dermed læseren til at tænke vold som et altid allerede kønnet fænomen.

QUEERING KØNSETNOGRAFI

Men den kritiske refleksion af det feministiske projekt i 1980erne mundede ikke kun i en formulering af intersektionalitet som konceptuel og programmatisk størrelse inden for kønsforskning. En anden væsentlig inspiration for nutidens kønsforskning kom ud af queere interventioner i feminismens tidligere helhedsprojekt, en kritik som også *Kvinder, Køn & Forskning* har dedikeret særnumre til (*Skæve Køn* nr.1 2003; *[kvæer]* nr.4 2013). Hvor reproduktion og arbejde har været centrale empiriske og teoretiske felter for især feministiske magtanalyser, så er feminismens relation til og udforskning af seksualitet betydeligt mere ambivalent. I 1970erne og 1980erne forstod en stor del af det intellektuelle og aktivistiske feministiske miljø seksualitet først og fremmest som et rum, hvor kvinderne blev undertrykt, et rum, hvor mandens magt over

kvinden fandt sin ultimative spillearena (Dworkin 1981; Schwarzer 1988). Derimod opfordrede andre feminister til at udforske seksualitet som et mulighedsrum, der bærer et subversivt potentiale og som kunne være udgangspunkt for at tænke køn og kønsrelationer på ny (Vance 1984; Duggan & Hunter 2006). Selvom denne interne feministiske strid er langt fra at være overstået, så har queer etnografisk kønsforskning siden 1980'erne ydet et betydeligt bidrag til en forståelse af samspillet mellem køn og seksualitet som noget mere end bare en undertrykkelsesrelation. Etnografier som for eksempel Margot Weiss' *Techniques of Pleasure: BDSM and the Circuits of Sexuality* (Weiss 2011) eller Noelle Stouts *After Love: Queer Intimacy and Erotic Economies in Post-Soviet Cuba* (Stout 2014) viser, at de politiske økonomier, der præger køn og seksualitet, er langt mere komplekse. Mens Weiss' etnografi åbner det kønsanalytiske blik for magt som både en dominans- og nydelsesrelation, så viser Stout i sit arbejde de indviklede dynamikker mellem økonomisk forandring, menneskers seksuelle og kønnede identiteter og deres intime relationer. Gennem en særlig etnografisk opmærksomhed på det tvetydige i køn og seksualitet er det altså muligt at åbne det analytiske potentiale, der ligger i denne tvetydighed, frem for at presse den ind i allerede bestå-ende antagelser omkring, hvad der definerer sammenspillet mellem køn og seksualitet. Men derudover har etnografisk kønsforskning med udgangspunkt i en queer kritik af feminisme også sat vigtige epistemologiske og metodologiske spørgsmål på den akademiske dagsorden. Et af de centrale spørgsmål herved er forholdet mellem det forskende subjekt og forskningens analytiske og empiriske genstand, altså spørgsmålet om, hvordan etnografisk viden bliver til, og hvordan den legitimeres, samt hvilken rolle forskerens kønnede og seksuel-intime relationer til forskningsfeltet spiller derved. Som nogen af de første var det etnografiske kønsforskere som

Esther Newton (Newton 1993) og Evelyn Blackwood (Blackwood 1995), der undersøgte intime relationer mellem forsker og feltet som en drivende kraft i etnografisk vidensproduktion. Dagsordensættende antologier som Don Kulick og Margaret Willsons *Taboo: Sex, Identity, and Erotic Subjectivity in Anthropological Fieldwork* (Kulick & Willson 1995) eller Ellen Lewin og William Leaps *Out in the Field: Reflections of Lesbian and Gay Anthropologists* (Lewin & Leap 1996) undersøgte seksualitetens, kønnets og det intimes møde med feltens epistemologiske og metodologiske dimensioner yderligere og var med til at positionere queer etnografisk kønsforskning i centrum af diskussioner vedrørende etnografisk vidensproduktion og forskningsetik.

Kristian Møller Jørgensens bidrag "Grænsekrydser, backstabber og opportunist: Praksisbaseret etik som intimt grænsearbejde" skriver sig ind i denne diskussion. Med udgangspunkt i et etnografisk studie af bøssers (eller homoseksuelle mænds) brug af mobiltelefonapplikationer for romantiske og/eller seksuelle møder, diskuterer Jørgensen forhandlinger af intimitet og grænseadragningsprocesser som en væsentlig del af den etnografiske forskningsproces. Informanternes såvel som etnografens sårbarhed kommer i fokus og dermed synliggøres det etnografiske projekts forankring i en forhandling af, hvornår grænseoverskridelser er etisk legitimt eller ej, noget der også kaldes for etnografiens praksisetik. Erkendelsesteoretiske spørgsmål og det etnografiske ønske om at forstå felten bliver her forståeligt som uundgåeligt forbundet med metodologiske og ikke mindst forskningsetiske udfordringer.

KØNSETNOGRAFISKE MELLEMRUM

For at yderlige positionere krydsfeltet mellem kønsforskning og etnografi i et videnskabshistorisk og kritisk nutidigt perspektiv, spurgte vi tre fremtrædende stemmer inden for etnografisk kønsforskning i Danmark,

om at få deres blik på etnografisk kønsforskningens udvikling. Vi glæder os derfor over at kunne give *Kvinder, Køn & Forsknings* læserskab indblik i Annick Prieurs, Dorthé Staunæs' og Tine Tjørnhøj-Thomsens læsning af, hvordan etnografisk kønsforskning har udviklet sig. Tre forskere, der har været med til at sætte køn på dagsorden gennem etnografisk arbejde i hver deres fagdisciplin: sociologi, psykologi og antropologi. I *Mellemrum* kan der således læses tre forskellige akademiske tilblivelseshistorier, der sætter udviklingen af etnografisk kønsforskning i relation til en specifik historie omkring, hvordan man kan udforske køn etnografisk inden for sociologi, psykologi og antropologi. Disse betragtninger er resultat af personlige møder med Annick Prieur, Dorthé Staunæs og Tine Tjørnhøj-Thomsen, hvor vi talte om at forske i køn, om at gøre det etnografisk, og ikke mindst om deres helt egen biografi som kønsforskere. For at disse samtaler kunne fremstå som en samlet fortælling er de blevet redigeret og sproglig tilpasset af os i samarbejde med de tre forskere. Dog har vi også lagt vægt på, at den fortællende karakter ikke går tabt og har derfor bibeholdt tale-sprog så vidt muligt. Prieur, Staunæs og Tjørnhøj-Thomsen arbejder etnografisk i en variation af sociale rum, og det er lige præcis i de faglige såvel som indholdsmæssige forskelligheder, at vi ser det særlige bidrag af disse tre forskningsbiografier. Der er nemlig ikke kun én måde, hvorpå man kan udforske køn etnografisk. Arbejdet med og refleksionen over forsker-subjektets køn(n)de positioneringer og deltagelsesformer har altid en bestemt historie, og det er denne historie, som vi præsenterer i *Mellemrum et, to og tre*.

VISUEL KØNSETNOGRAFI

Som altid, kommer også dette nummer af *Kvinder, Køn & Forskning* med et visuelt bidrag, der skal rammesætte nummerets overordnede tema. Vi er glade for at kunne

præsentere fotografier fra fire forskellige unge etnografer, der har indfanget kønnets mangfoldige dimensioner som en del af deres etnografiske arbejde. Ligesom nummerets artikler og forskningsbiografier bevæger sig på tværs af ret forskellige felter, så vidner også disse fotografier om kønnets og etnografiens nuancer. Kathrine Dalsgaard var på feltarbejde i Kenya, hvor hun beskæftigede sig med arbejdende kvinder i landbruget, og hendes billeder viser ligestilling i praksis blandt småbønder i Kenyas Nyeri region. Sine Plambech præsenterer fotografier fra nigerianske kvinder, der er vendt tilbage til Nigeria efter at have arbejdet som sex-sælgere i Europa. Fotografierne, der giver et indblik i disse kvindernes hverdag, er taget af de nigerianske kvinder selv og stammer fra Plambechs forskningsprojekt *Points of Departure*. Charlotte Aakermans billeder udforsker kvindelige våbenejeres hverdag i Arizona i USA, og vidner om en gøren af kvindelighed, som tit glemmes i offentlige repræsentationer af det at være kvinde. Anders Clausen tog portrætter af unge Beduiner, som arbejder som turistfører i Petra i Jordan. Her møder vi unge mænd, der bryder med traditioner for beduinske hovedtørklæder og dermed også med traditionelle måder at gøre mandighed på. Tilsammen gør disse fotografier opmærksom på kønnets tilblivelse i specifikke kontekster og relationer og på etnografiens formåen at indfange det særlige i hverdagens tilsyneladende begivenhedsløshed.

EN INVITATION

Som et særligt blik på kønsetnografi og dens udvikling er vi også opmærksomme på dette blik begrænsninger. At positionere etnografisk kønsforskning inden for et særligt udsnit af feministisk tækning og dens queer kritik betyder samtidigt, at andre vinkler og perspektiver på, hvordan kønsetnografi har udviklet sig, og hvordan den kom til at tage form i Danmark, ikke er repræsenteret. Det er derfor vort håb, at

dette nummer er en anledning til at reflektere over, hvad det særlige ved etnografisk kønsforskning er, og hvilke tilblivelseshistorier af kønsetnografi der er værd og vigtige at fortælle. Tilsammen er de her samlede bidrag, forskningsbiografier og fotografier altså en invitation til at bidrage til en fælles fortælling om kønsteoriens etnografiske historie og etnografiens kønsteoretiske dimensioner.

LITTERATUR

- Adrian, Stine (2006): *Nye skabelsesberetninger om æg, sæd og embryoner. Et etnografisk studie af skabelser på sædbanker og fertilitetsklinikker*. Linköpings Universitet, Filosofiska Fakulteten.
- Blackwood, Evelyn (1995): Falling in love with an-other lesbian: Reflections on identity in fieldwork, in Don Kulick & Margaret Willson (eds.): *Taboo: Sex, Identity and Erotic Subjectivity in Anthropological Fieldwork*. Routledge, New York.
- Butler, Judith (1990): *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York.
- Butler, Judith (1993): *Bodies That Matter. On the discursive limits of sex*. Routledge, New York.
- Carrigan, Tim, R. W. Connell & John Lee (1985): Toward a New Sociology of Masculinity, in: *Theory and Society*/14 (5).
- Connell, R. W. (1987): *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics*. Polity Press, Cambridge.
- Connell, R. W. (1995): *Masculinities*. Polity Press, Cambridge.
- Connell, R. W. (1996): Teaching the boys: new research on masculinity, and gender strategies for schools, in: *Teachers College Record*/98 (2).
- Connell, R. W.; Ashenden, Dean; Kessler, Sandra & Gary Dowsett (1982): *Making the Difference: Schools, Families and Social Division*. Allen & Unwin, Sydney.
- Crenshaw, Kimberle (1991): Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color, in: *Stanford Law Review* 43 (6).
- Duggan, Lisa & Hunter, Nan D. (eds.) (2006): *Sex Wars: Sexual Dissent and Political Culture*. Routledge, New York.
- Dworkin, Andrea (1981): *Pornography: Men Possessing Women*. The Women's Press, London.
- Edwards, Jeanette; Franklin, Sarah; Hirsch, Eric; Price, Frances & Strathern, Marilyn (eds.) (1993): *Technologies of Procreation. Kinship in the age of assisted reproduction*. Manchester University Press, Manchester.
- Eichler, Margrit (1997): Feminist Methodology, in: *Current Sociology*/45 (2).
- Franklin, Sarah (1995): Postmodern Procreation: A Cultural Account of Assisted Reproduction, in: Faye D. Ginsburg & Rayna Rapp (eds.): *Conceiving the New World Order. The Global Politics of Reproduction*. University of California Press, Berkeley.
- Franklin, Sarah & McNeil, Maureen (1988): Reproductive Futures: Recent Literature and Current Feminist Debates on Reproductive Technologies, in: *Feminist Studies*/14 (3).
- Gammeltoft, Tine (1997): *Women's Bodies, Women's Worries: Health and Family Planning in a Vietnamese rural commune*. ph.d., Institut for Antropologi, Københavns Universitet.
- Geertz, Clifford (2000): *The Interpretation of Cultures*. Basic Books, New York.
- Ginsburg, Faye D. & Rapp, Rayna (eds.) (1995): *Conceiving the New World Order. The Global Politics of Reproduction*. University of California Press, Berkeley.
- Haraway, Donna (1988): Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective, in: *Feminist Studies*/14 (3).
- Hasse, Cathrine (2000): Overvejelser om positioneret deltager-observation. Sexede astronomer og kønnede læreprocesser, i *Kvinder, Køn og Forskning* 2000/4.
- Hasse, Cathrine (2002): *Kultur i bevægelse – fra deltagerobservation til kulturanalyse – i det fysiske rum*. Samfundslitteratur, Frederiksberg.
- hooks, bell (1981): *Ain't I a Woman: Black Women and Feminism*. South End Press, Boston.
- Humphreys, Laud (1970): *Tearoom Trade: Impersonal sex in public places*. Aldine, Atherton, Chicago.
- Koch, Lene (1989): *Ønskebørn: kvinder of reagensglasbefrugtning*. Rosinante, Charlottenlund.
- Kulick, Don & Willson, Margaret (eds.) (1995): *Taboo: sex, identity and erotic subjectivity in anthropological fieldwork*. Routledge, New York.
- Lewin, Ellen & Leap, William (eds.) (1996): *Out in the Field: Reflections of Lesbian and Gay Anthropologists*. University of Illinois Press, Urbana.
- Lorde, Audre (1993): The Uses of the Erotic: The Erotic as Power, in: Henry Abelove; Michèle Aina

- Barale & David M. Halperin (eds.): *The Lesbian and Gay Studies Reader*. Routledge, New York.
- McCall, Leslie (2005): The Complexity of Intersectionality, in: *Signs*/30 (3).
 - Newton, Esther (1972): *Mother camp: female impersonators in America*. University of Chicago Press, Chicago.
 - Newton, Esther (1993): My Best Informant's Dress: The Erotic Equation in Fieldwork, in: *Cultural Anthropology*/8 (1).
 - Ortner, Sherry B. (1972): Is Female to Male as Nature Is to Culture?, in: *Feminist Studies*/1 (2).
 - Park, Robert E. (1928): Human Migration and the Marginal Man, in: *American Journal of Sociology*/33 (6).
 - Reiter, Rayna R. (ed.) (1975): *Toward an Anthropology of Women*. Monthly Review Press, New York.
 - Rich, Adrienne (1980): Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence, in: *Signs*/5 (4).
 - Rubin, Gayle (1984): "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality, in: Carole S. Vance (ed.): *Pleasure and Danger: exploring female sexuality*. Routledge & Kegan Paul, New York.
 - Schwarzer, Alice (ed.) (1988): *PorNO*. EMMA Verlag, Köln.
 - Staunæs, Dorte (2004): *Køn, etnicitet og skoleliv*. Samfundslitteratur, Frederiksberg.
 - Staunæs, Dorte & Eva Bendix Petersen (2000): Overskridende metoder, i: *Kvinder, Køn og Forskning* 2000/4.
 - Stout, Noelle (2014): *After Love: Queer Intimacy and Erotic Economies in Post-Soviet Cuba*. Duke University Press, Durham.
 - Thompson, Charis (2005a): Fertile ground: feminists theorize reproductive technologies, in: Charis Thompson: *Making parents: the ontological choreography of reproductive technologies*. MIT Press, Cambridge.
 - Thompson, Charis (2005b): *Making Parents. The Ontological Choreography of Reproductive Technologies*. MIT Press, Cambridge.
 - Tjørnhøj-Thomsen, Tine (1999): *Tilblivelseshistorier. Barnløshed, slægtskab og forplantningsteknologi i Danmark*. Ph.d., Institut for Antropologi, Københavns Universitet.
 - Vance, Carole S. (ed.) (1984): *Pleasure and Danger: exploring female sexuality*. Routledge & Kegan Paul, New York.
 - Walby, Sylvia (1989): Theorising Patriarchy, in: *Sociology*/23 (2).
 - Weeks, Kathi (2007): Life within and against work: Affective labor, feminist critique, and post-Fordist politics, in: *ephemera*/7 (1).
 - Weiss, Margot (2011): *Techniques of pleasure: BDSM and the circuits of sexuality*. Duke University Press, Durham.
 - Whyte, William Foote (1993): *Street Corner Society. The Social Structure of an Italian Slum*. University of Chicago Press, Chicago.